

A politikai információ sajátosságairól

A társadalmi információ rendszerét több szempont figyelembevételével bonthatjuk alrendszeire. E szempontok egyike, amely akár klasszikusnak is tekinthető — a valóság, amelyhez az alrendszer kapcsolódik, a sajátos megvalósulás, illetve társadalmi rendeltetés vagy célszerűség —, lehetővé teszi a társadalmi tudat formáinak megkülönböztetését.

Ugyanazon rendszer azonban más szempontból is differenciálható, éspedig ahogyan tartalmait biztosítja vagy megalapozza a sajátos emberi tevékenység síkjait. Ez a megalapozás kétféle: *kognitív* és *normatív*. Rendszerint az emberi tevékenység egy formája sem mentesülhet e meghatározottságok, megalapozási módozatok működésétől. E tényleges helyzettel összefüggésben, az emberi társadalom számára szükséges információ síkján meg is fogalmazhatjuk az első és talán legáltalánosabb megkülönböztetést: a *lényegileg kognitív és lényegileg normatív információt*.

Az említett megnyilvánulási módok létezése kétségtelen, még akkor is, ha működésük korántsem „tisztá”, ha állandóan kölcsönösen feltételezik egymást és bonyolultan együttműködnek, ha fajsúlyuk a szellemi élet különböző területein nem azonos. Amennyiben azonban léteznek és éreztetik hatásukat, természetessé válik, hogy sajátosságaik, kölcsönös viszonyaik és összekapcsolódásuk mértéke bizonyos elméleti vizsgálódások, a társadalmi valóságra vonatkozó analízisek és szintézisek tárgyát képezzék.

A felvázolt szempontok figyelembevételével milyen sajátosságok körvonalazzák a politikai információként emlegetett jelenséget? Milyen helyet tölt be, milyen szerepet játszik a társadalmi tudat egészében, a sajátos emberi létben általában?

Egy főleg leíró megközelítés értelmében a politikai információ azokra az ismeretekre vonatkozik, amelyeket az emberek a politikai élet jelenségeiről (társadalmi osztályok és rétegek, nemzetek és népek, államok és pártok stb.) kialakítanak. Ide sorolandók továbbá a közöttük fennálló viszonyokra, valamint érdekekre és nem utolsósorban a kialakítandó egyéni és kollektív magatartásformákra vonatkozó információk is. Általánosabb elméleti perspektívában a politikai információ biztosítja a hatalomhoz, illetve annak megszerzéséhez és gyakorlásához való viszonyulást.

E lényegibb meghatározottság szempontjából a politikai információnak központi szerepet tulajdoníthatunk a társadalmi információ egészében. A társadalmi információ valamennyi megnyilvánulását ez kapcsolja majd össze az ember önmegvalósításának folyamatában. Ahhoz, hogy társadalmilag minél hatékonyabbá válhassanak, az információ többi formái — legyenek azok akár lényegileg kognitív (pl. a tudomány), akár lényegileg normatív jellegűek (mondjuk, az erkölcs) — eleget kell hogy tegyenek a politikai feldolgozás követelményének. Az információ feldolgozásának igényét elsősorban a globális társadalmi rendszer alrendszeireinek vezetése veti fel. E sajátos rendeltetés kielégítése végett a kognitív és a normatív elem szervesen összefonódik a politikai információ felépítésében. Tulajdonképpen ez esetben a kognitív információ lényegileg imperatív információvá változik át. A politikum éppen ezért tekinthető a döntéshozatal, a diagnózisok és a prognózisok stádiumából a konkrét társadalmi cselekvési programokra való átmenet információs „közegének”. A továbbiakban a programokból fakadnak a társadalmi szervezet helyes működését szabályozó intézkedések. A fejlődési stratégiák és taktikák kidolgozása révén a politikai információ kapcsolja össze egy társadalmi osztály, egy nép, egy nemzet vagy egy állam jövőjét a jelenlét és a múlttal. Még amennyiben a jövő kérdései a politikai struktúrák közvetlen hozzájárulása nélkül merülnek fel — többek között a jövőkutatók kérdésfeltevésai esetében —, a kidolgozott modellek csakis bizonyos állami-politikai szervezetek közreműködésével nyerhetnek végleges hitelt, és bizonyíthatják hatékonyságukat.

A társadalmi vezetés funkcióinak bizonyos politikai intézmények — párt, állam, szervezetek stb. — által való betöltése természetesen a konkrét történelmi körülményekhez kapcsolódik. Igen lényegesek ezek között azok a termelési és társadalmi viszonyok, amelyeket a politikai eszmék tükröznek, az általuk szolgált érdekek. A kérdés részletezése nélkül jegyezzük meg, hogy a kapitalizmus körül-

ményei között a társadalmi élet egészének politikai vezetését nagymértékben gátolja a gazdasági és társadalmi viszonyok túlnyomórészt antagonistá jellege. Korlátozottak a társadalmi diagnózisok és prognózisok, akárcsak a fejlesztési programok kidolgozásának lehetőségei. Csak a szocialista társadalomban nyilvánulhatnak meg teljességükben a politikai tudat irányító funkciói. A szocialista állam például, mint az összes dolgozók állama, a szocialista építés alapvető intézménye, egyben a társadalom szocialista fejlődését célzó programok és irányelvek kidolgozásában, valamint végrehajtásuk ellenőrzésében is központi szerepet játszik.

A politikai információnak egy másik lényeges, a fentiekkel szorosan összefüggő vonása az, hogy benne körvonalazódnak a nagy társadalmi csoportok érdekei. Érdekek sűrített kifejezése lévén, a politikai információ a *legideologikusabb ideológiának tekinthető*, olyan eszmerendszernek, amelyet a legerősebben befolyásol az érdekek összestükközése. Az ideológiára nem „hamis tudatként” gondolunk, noha egyes esetekben az igazság és az érdekek aránya megbomlik. Itt a tudatnak egy olyan hiteles megnyilvánulási módjára utalunk, amelyben az érdekek bonyolult szellemi, kognitív eljárások által igazolódnak. A politikai ideológia által tartalmazott igazság mértéke ellenben mindig a felkarolt érdekek jellegétől, az érdekekhez kapcsolódó társadalmi csoport méreteitől függ. Természetesen következik, hogy a munkásosztály politikai ideológiája az összes dolgozók érdekeinek s a társadalmi és nemzeti elnyomás bármely formájának eltörlésére irányuló törekvés kifejeződéseként, elméletileg szilárdan megalapozott cselekvési programokban fogalmazódik meg. A gyakorlatnak a fenti tényektől és elvi szempontoktól való esetleges eltérése, bizonyos politikai értéktételek igaz voltának pillanatnyi eltorzítása nem tulajdonítható az elveknek, ezekért csakis az elvek helytelen alkalmazását kárhoztathatjuk.

Ilyen összefüggésben, a párt- és állami tevékenység minél hatékonyabb elméleti, kognitív megalapozásának tekintetében hangsúlyozta Nicolae Ceaușescu elvtárs a Központi Bizottság június 1—2-i bővített plénumán: „Társadalmunk új fejlődési szakasza megköveteli a valóság alapos elemzését, s azt, hogy jövőbeni tevékenységünk számára levonjuk a szükséges elméleti és gyakorlati konklúziókat.”

A társadalom vezetését szabályozó információként, bizonyos érdekeket és igazságokat hol összhangban, hol ellentmondásosan ötvözve, a politikai információ nagyon sokrétű, változékony tartalmakat hordoz, érzékenyen reagál a társadalmi valóság eseményeire. Ez a sajátosság abból fakad, hogy a politikai információ igen dinamikus realitásokat tükröz eszmeileg és az emberi viselkedésben.

A világpolitikában nap nap után követik egymást az előre nem látható események. Itt a reális mozgás szabályszerűségei csak a véletlenek tömeges előfordulása esetén nyilvánulnak meg. A tudatos fejlődés irányai rendszerint csak egy sor spontán jelenség közrejátszásával érvényesülnek. Ezáltal megváltozhat a fejlődés kitűzött iránya, gyorsulhatnak vagy lassulhatnak a megtervezett jövő megvalósításának ritmusai. A politikai tudat és információ tartalma nem különbözik a reális politikai mozgás meglepetéseivel szemben — a jövő megvalósítása elképzelhetetlen bizonyos nem várt események nélkül. Következésképpen a politikai eszmék szükségszerűen alárendelődnek egy imperatív mozgásnak. Még akkor is, ha a politikai vezetés stratégiai megfontolásai viszonylag stabilak, ha érvényesek maradhatnak hosszabb időszakra is, a taktikai vezetésnek a helyzet kényszere folytán sokkal nagyobb mobilitást kell tanúsítania. Enélkül veszélybe kerülnek a fejlődési stratégiák is, a politikai információ eltér eredeti szándékaitól, társadalmi rendeltetésétől.

A társadalmi vezetés funkcióihoz kapcsolódva a politikai információ kell hogy legyen a társadalmi rend és haladás, a *negentrópia* fő forrása. Am ez csak akkor állítható, ha a politikai információ tartalma a társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek ismeretén alapul, és ha a társadalmi haladás erőihez kapcsolódik. Nem mondható el róla ugyanez, ha a haladással szemben álló erőket szolgálja.

Napjainkban nyomatékosan hangsúlyoznunk kell a politikai információ *anti-entropikus* funkcióit. Számos retrográd elméleti áramlat irányul a tömegek politikai eszményei és törekvései ellen; a fegyverkezési hajszák, a háborús feszültség fokozása az emberiség létét veszélyezteti. Egyes társadalmi erők és államok békéért folytatott tevékenységében kifejezetten antientropikus elmélet és politikai gyakorlat érvényesül az emberiség legnagyobb értékének, a békének, az életnek a megmentéséért. Fényt vet mindez a háborús politika kilátástalanságára, irracionális jellegére. Ezzel szemben pedig jelentőségének mértékében kell méltányolnunk a békét, a leszerelést, a vitás kérdések tárgyalások útján való rendezésére irányuló politikát, az emberi racionalitást legmagasabb rendű megnyilvánulását.